

Prijs € 0,90

Waardzegger

In dit nummer o.a.:

- In 't Hooft
- Appelsap, een succesverhaal
- Stagiare
- En véél meer

Winter 2013

40 JAAR HWL
Hoekschewaards Landschap
1973-2013

Colofon

Waardzegger, een uitgave van
Hoekschevaards Landschap (HWL)
Vereniging voor behoud en ontwikkeling
van natuur en landschap in de Hoeksche
Waard.

Versijning: ieder kwartaal

ISSN 1389-7454

Oplage: 1850

Lidmaatschap € 20,00 per jaar

Ledenadministratie HWL

postbus 1080

3260 AB Oud-Beijerland

ledenadministratie@hwl.nl

Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt

Zalmpad 11 Oud-Beijerland

telefoon: 0186 621 888

Beheerder: Merijn van den Hoogenhoff

kantoor@hwl.nl

Openingstijden:

Dinsdag t/m Vrijdag 10.00 tot 17.00 uur

Zaterdag en Zondag 12.00 tot 17.00 uur

Nationaal Landschap Centrum

Veerweg 1c Numansdorp

Telefoon: 0186 653 512

Beheerder: Cees Mesker 06 1296 6131

kantoor@hwl.nl

Openingstijden:

Dinsdag t/m Zondag 12.00 tot 17.00 uur

HWL bezoekerscentra op internet:

www.hwl.nl

Dagelijks Bestuur

Els van Veen (voorzitter) 078 618 0691

Mickey van der Geugten 0186 651 898

(secretaris)

Guus van der Pal 0186 573 705

(penningmeester)

IN DIT NUMMER:

- Van de redactie
- Van het bestuur
- Natuurlijke berm geeft energie
- Stagiaire
- Reuzenpaardenstaart
- 20 Jaar zoogdierenwerkgroep
- Beschermde soorten in 't Hooft
- Appelsap, een succesverhaal
- Werkgroepen op film
- Hoe zat dat nou?
- Redt de Mossel
- Excursies
- Prikbord
- Winkeliers

Redactie:

Joop Dijkshoorn

Hanny Willemstein

Ineke Moll

Jan Plaisier

Aad Bruijnzeel

redactie@hwl.nl

Kopij Kwartaal nummers

inleveren vóór 1 februari,

1 mei,

1 augustus,

1 november .

Aanleveren kopij

Als aparte bijlage ('attachment') bij een
e-mail. Uitsluitend in Word naar

redactie@hwl.nl

VAN DE REDACTIE

Er van uit gaande dat alles in orde was met het Herfstnummer bleek bij WHW dat we meer verzendadressen hebben dan boekjes. Zoiets als “het geld is op maar de maand loopt nog even door”. Er stond al jaren “oplage 1750”, wist ik veel! Het klopt wel, als je alleen leden hebt om naar te sturen maar er zijn veel meer adressen, zoals gemeenten, natuurorganisatie, e.d..

Gelukkig is alles goed gekomen en heeft iedereen de Waardzegger weer ontvangen.

In oktober is er een cursus geweest voor de nieuwe vrijwilligers waar ik ook bij mocht zijn. Een paar gezellige en leerzame avonden en een leuke wandelexcursie op “de Staart”, waarbij zelfs het weer mee werkte.

Velen zullen dit al meegemaakt hebben maar wij vonden het prettig te weten dat als je iets wilt gaan doen, waar je het dan voor doet.

Uiteindelijk is er een nieuwe winkeldame, een knotter, een vogelaar en een paddestoelkijker uit voortgekomen, dus voor het

HWL en vrijwilligers een nuttige cursus.

Deze winter sturen we de Waardzegger (op het eiland) met de Roparunners. Niet de eerste keer maar wel fijn om ook eens een andere organisatie te helpen. Het is voor een goed doel (!) en zal waarschijnlijk zelfs minder kosten. “Nou vooruit dan”, maar als penningmeester wil ik niet teveel extra kosten hoor!

Voorlopig willen wij proberen de Waardzegger nog mooier te maken dan voorheen. Hetgeen al een vrijwel onmogelijke opgave is. Verdere besparingen zijn dan even van een andere orde.

Maar op redactie@hwl.nl horen we wel graag of u de Waardzegger digitaal wilt ontvangen of deze toch in de hand wilt houden. Ook dat zou weer verzend- en drukkosten besparen.

Voor- of tegenstander?

Beschouw mij als onpartijdig, dan doe ik net alsof dat ook zo is.

Joop

VAN HET BESTUUR

Guus van der Pal

Het is vandaag 21 oktober, buiten is het 18 graden en het voelt als lente. Toch is het binnenkort weer Sinterklaas en Kerst, de tijd van goede wil en van geven en ontvangen. Ik krijg dit jaar van de redactie de gelegenheid, u te wijzen op de mogelijkheid een donatie te doen aan HWL.

HWL werkt voor onze Hoeksche Waard, niet alleen voor de leden. We zijn een enthousiaste club en financieel klopt het ook allemaal. Maar u weet net zo goed als ik dat dat niet vanzelf gaat. Veel mensen zijn daarvoor vaak en lang in touw. Daar komt bij dat de overheden zich terugtrekken uit zaken als natuurbeheer. We zullen dus in de komende jaren flink aan de bak moeten om financieel gezond te blijven.

Ook u kunt een steentje bijdragen: Bij gelegenheid van een verjaardag, jubileum of bijzondere trouwdag zou u aan uw gasten kunnen vragen om een cadeau-schenking over te maken aan HWL. De laatste jaren is dat al een aantal keren gedaan. En voor de goede orde: Omdat HWL een zogenaamde Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) is, zijn donaties aan HWL fiscaal aftrekbaar. Hiermee wordt uw gift nog efficiënter!

Verder wil ik nog een keer aandacht vragen voor het stukje dat ik in het zomernummer schreef. Hier volgt het. Beste HWL-leden,

Graag doet het bestuur van uw jubilerende Hoekschewaards Landschap een beroep op u allen. We zouden er graag nieuwe leden bij hebben. Niet dat we niet blij zijn met de 1800 huidige leden, maar we willen graag ons draagvlak in de streek vergroten. De Hoeksche Waard heeft 85.000 inwoners, en via onze leden bereiken we er rechtstreeks zo'n 5000. Dat is dus zeg maar 5 (vijf!) procent. Het beroep aan u is om uit uw eigen kennissenkring, familie, sportclub of wat ook maar een nieuw lid aan te brengen. Ieder nieuw lid ontvangt als welkomsgeschenk het HWL Kreenboek. Ook hoeven nieuwe leden pas in 2014 contributie te betalen. Als u het formulier ingevuld op Klein Profijt of het NLC aflevert, komt de rest voor elkaar. We zijn benieuwd!!

PS; Het aanmeldingsformulier vindt u op de achterkant van dit blad.

NATUURLIJKE BERM GEEFT ENERGIE

Afdeling Communicatie

Dit is de titel van het rapport, dat de werkgroep C-factor van HWL heeft samengesteld vanuit de zorg dat steeds meer bloemrijk grasland verdwijnt. Het gevolg is niet alleen een veel minder mooi aanzien, maar erger nog het betekent vooral een verder verlies van biodiversiteit.

Doelstelling van de werkgroep is:

- Een biodiversiteit gericht beheer van de groenblauwe dooradering.
- Een bijdrage leveren aan de nuttige toepassing van koolstof die is vastgelegd in het plantenmateriaal.

In de Hoeksche Waard wordt 224 ha aan dijktaaluds en bermen door HWL ecologisch beheerd. Het totaal aantal hectares zonder productie functie is meer dan duizend. Er is

een enorme winst te behalen als het op biodiversiteit gerichte beheer fors wordt uitgebreid.

Door gewijzigd maaibeleid en het afvoeren van maaisel zal verschraving van de grond plaatsvinden, hetgeen de biodiversiteit ten goede komt. Afval wordt grondstof als het maaisel wordt ingezet voor bemesting en biobrandstof.

Het rapport is op te vragen via milieu@hwl.nl en binnenkort af te halen in Klein Profijt, Oud-Beijerland en het Nationaal landschap centrum (NLC), Numansdorp.

U kunt het ook downloaden van onze website: Zie onder documenten.

STAGIAIRE

Carla Noordman

De werkgroep zoogdieren heeft voor zes maanden versterking gekregen van **Geir Sizoo**, student aan de Hogeschool In-Holland in Delft. Hij volgt de opleiding Dier- en Veehouderij. Als afstudeeropdracht onderzoekt Geir welke zoogdie-

ject verschillende natuurgebieden in de Hoeksche Waard met elkaar. Het onderzoek van Geir houdt onder andere in dat hij op zes verschillende locaties bekijkt welke muizen er leven. Via life-traps (vallen waarin de muizen blijven leven) komt hij te weten welke soorten muizen er zijn. Hij heeft inmiddels een groot aantal muizensoorten gevonden, zoals bosmuis, veldmuis, rosse woelmuis, huisspitsmuis, bosspitsmuis, dwergmuis en de zeer zeldzame Noordse Woelmuis. Ook heeft hij in één van de vallen een wezel aangetroffen. Leden van de Zoogdierenwerkgroep gaan zo vaak mogelijk mee om Geir te ondersteunen en natuurlijk om zelf zoveel mogelijk zoogdieren te spotten. Op de foto hieronder een deel van de werkgroep met Geir (rechts) in de mist.

ren voorkomen langs de kreekkanten in de Hoeksche Waard. Sinds het Vlietproject in 2004 van start is gegaan zijn jaarlijks steeds meer de oude, steile oevers omgevormd tot flauwe, natuurvriendelijke oevers. Langs de natuurvriendelijke oevers komen bijvoorbeeld meer plantensoorten voor dan langs de traditionele oevers. Boven- dien verbindt het Vlietpro-

REUZENPAARDENSTAART

Elza van Dorsser-Benne

Zaterdag 19 oktober: de zon komt rood op. Het weer lokt om naar buiten te gaan. Ik neem de auto (sorry) en rijd naar Mookhoek. Wat is de Strijense dijk toch schitterend. Voor juli 2013, toen ik elke week nog in Mookhoek gymles aan ouderen gaf en moest zorgen op tijd te zijn, racete ik over die dijk. Nu neem ik er alle tijd voor. Genieten is het! Ik groet in gedachte alle bekenden die mij nu niet zien en ga verder naar de HSL lijn. Daar zet ik de auto neer. Hier heeft Frank van Gessele, medelid van de plantenwerkgroep, **reuzenpaardenstaarten** gevonden! Dat is een nieuw soort voor de Hoeksche Waardse plantenlijst. De reuzenpaardenstaarten zijn dit jaar ook bij de Langedam/ Eerste Kruisweg en in Westmaas gevonden. Remco Andeweg, van Bureau Stadsnatuur te Rotterdam, heeft aan Frank gemaild dat ze ook in het Zuiderpark gevonden zijn. Blijkbaar is er dit jaar iets aan de hand, want opeens komt deze oerplant te voorschijn. Geen van de leden van

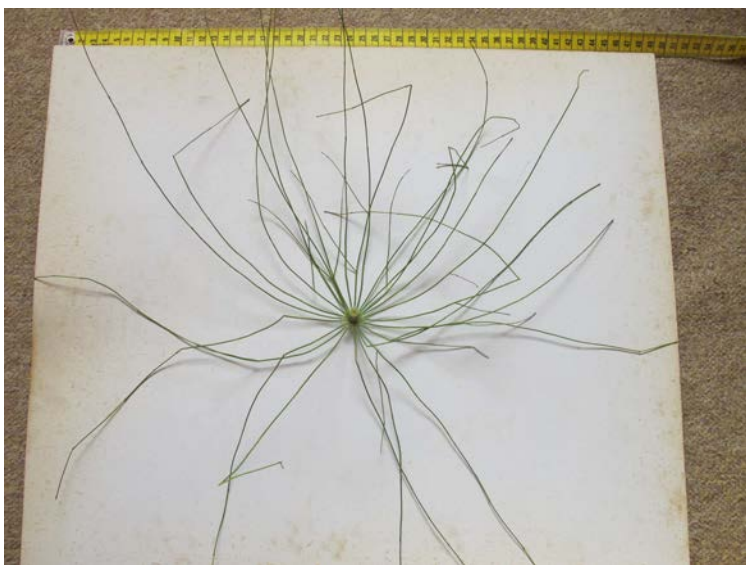
de plantenwerkgroep heeft deze plant ooit in zo groot aantal, zo hoog (ruim 150 cm) bij elkaar gezien. In ieder geval nooit in de Hoeksche Waard. (Tijdens mijn lezing over het ontstaan van de Hoeksche Waard, op 24 oktober, in Strijen, vertelde meneer Gerritsen, hovenier, dat deze planten ook in Puttershoek staan. De planten staan gedeeltelijk nog rechtop, gedeeltelijk hangen ze naar beneden (Het heeft behoorlijk hard geregend). In de Nederlandse Oecologische Flora (deel 1) lees ik dat paardenstaarten een grote hoeveelheid kiezelzuur bevatten, dat hun weefsels verstevigt. Dat zuur bevindt zich in zand. En voor de HSL lijn is gegraven! Is veel grond verzet! Heel vreemd, aan de ene zijde van de Strijense dijk bij Mook-

hoek (Mookhoekpolder) vind ik de planten wel, aan de andere kant van de weg (Polder Nieuw Bonaventura, slechts 25 meter verder op) nergens. Toen ik Frank hierover belde om even over dit fenomeen te praten, bleek hij het zelfde ervaren te hebben. Het kan, denk ik, te maken hebben met het feit dat beide polders in verschillende jaren gemaakt zijn.

Het is echt bijzonder om zo tussen

deze “oerplanten” te staan. Terwijl ik daar tussen die *oudheid* sta, raast er een trein voorbij en rijden de auto's af en aan. Omdat ik lezingen geef , o.a over planten die in de HW voorkomen en over het ontstaan van de Hoeksche Waard, borrelt bij mij de vraag naar boven: wie

heeft, vanaf de dijklegging van deze Mookhoekpolder (1602) ook zo staan te genieten van deze plant. Reuzenpaardenstaarten zijn sporenplanten, eerst komen de vruchtbare delen uit de grond, daarna de onvruchtbare stengels waar ik nu bij sta. Volgens jaar april kom ik terug, zeg ik tegen de planten. Dan neem

ik foto's van jullie vruchtbare plantendeel. Het lijkt of ze even naar me glimlachen. Mijn dag kan niet meer stuk.

De reuzenpaardenstaart behoort tot de paardenstaartenfamilie. Het zijn kruisachtige, overblijvende planten die op het land of in ondiep water groeien. Ze hebben diep in de grond een lange kruipende wortelstok die net als de stengel knopen heeft. Op deze knopen zitten in de grond de wortels en boven de grond de zijtakken. Tot deze familie behoren in Nederland ook: vertakte paardenstaart, schaafstro, bonte paardenstaart, bospaardenstaart, holpijp, lidrus en heer-moes.

Fijne feestdagen en een mooi en gezond 2014
met veel mooie HWL momenten.
Els van Veen (voorzitter)

40 JAAR HWL

Hoekschewaards Landschap
1973-2013

HWL werkgroepleden met alle activiteiten een succesvol 2014!
Met voor iedereen genoeglijke feestdagen! en een gelukkig nieuwjaar!
Planners werkgroep excursies

"De werkgroep Oeverloop wenst alle vrijwilligers een goede kerst en een gezond 2014, waarbij we weer eind augustus vaste en nieuwe wandelaars over de buitendijken van de HW willen laten wandelen"

HWL werkgroepleden met alle activiteiten een succesvol 2014! én voor iedereen genoeglijke feestdagen! en een gelukkig nieuwjaar!

DE ZOOGDIERENWERKGROEP VAN HOEKSCHEWAARDS LANDSCHAP WENST IEDEREEN EEN GEZOND EN NATUUR RIJK 2014.

20 JAAR ZOOGDIERENWERKGROEP HWL

Merijn van den Hoogenhoff

In het laatste weekend van oktober 1993 deed de, toen net opgerichte, zoogdierenwerkgroep van Hoeksche Waards Landschap zijn eerste onderzoek naar muizen in de Mariapolder. Nu, 20 jaar later, doet deze werkgroep, behalve het noteren van zichtwaarnemingen, nog steeds gemiddeld vier muizeninventarisaties per jaar. Ook worden er al meer dan twintig jaar braakballen geplozen en wordt eens in de paar jaar aan eigenaren van katten gevraagd door te geven

wat hun huisdier mee brengt als hij buiten is geweest.

twintig jaar onderzoek

Wat heeft twintig jaar onderzoek ons geleerd over de zoogdieren in de Hoeksche Waard?

Is er iets te zeggen over toe- of afname van soorten, de ontwikkeling van de populaties, terreingebruik en voorkeur van deze dieren.

Het antwoord daarop is niet simpel en eenduidig. Er zijn nieuwe soorten de Hoeksche Waard in gekomen en ook soorten die bijna explosief zijn uitgebreid. Ander soorten lijken weer vrij stabiel met hier en daar wat ups en downs.

In ieder geval kunnen we zeggen dat het met de zoogdieren in het algemeen beter gaat dan twintig jaar geleden. Een aantal voorbeelden maken het werk van de werkgroep mogelijk wat inzichtelijker.

Muizen

Vanaf het allereerste begin tot op de dag van vandaag zijn de inventarisaties met life-traps de belangrijkste bezigheid van de werkgroep. In al die jaren zijn 12 soorten muizen aangetoond van drie families. De meest voorkomende zijn de bosmuis (ware muis), de veldmuis en rosse woelmuis (woelmuizen) en de huisspitsmuis (spitsmuizen). De laatste twee zijn in de afgelopen twintig jaar explosief gegroeid. Kwam er in 1995 nog geen huisspitsmuis voor, nu is het samen met de rosse woelmuis (ook pas

sinds begin jaren 2000) de meest voorkomende muis. Trends zijn door de verschillende vangmomenten en de lage hoeveelheid vangsten per jaar erg lastig aan te geven. Behalve dus dat we de kolonisatie van de Hoeksche Waard door de rosse woelmuis en huisspitsmuis heel goed hebben kunnen volgen, laten de vangsten ook zien dat het heel slecht gaat met de noordse woelmuis. Deze laatste is door zo'n beetje elke wet beschermd, maar als de dynamiek uit het water verdwijnt dat wordt de noordse woelmuis snel verjaagd door zijn broer de veldmuis.

Pluizen en poezen

In de 20 jaar dat de werkgroep actief is, zijn er rond de 30.000 prooidieren geplozen, dit in samenwerking met de

vogelwerkgroep. Het uitzoeken wat de uilen eten, helpt bij het inzicht krijgen in voorkomen van soorten. En de poekies en diesels van dit eiland geven weer andere gegevens als het gaat om hoe talrijk een soort is. Al deze wetenschap zorgt ervoor dat je kunt gaan aangeven hoe het staat met de muizen. Heel verrassend is het om te zien dat drie verschillende methoden, hele andere resultaten geven.

Klachten & en educatie

We doen als werkgroep ook aan klacht-opvolging en educatie. Die voorlichting gaat in veel gevallen hand in hand met de klachten. Het merendeel van de klachten/vragen gaat over vleermuizen in huis of in de gevel. Er wordt dan uitgelegd dat de vleermuizen schoon zijn en ook regelmatig verhuizen. En als klap op de vuurpijl eten die diertjes 1000den insecten

(muggen en andere lastige diertjes.) In al die jaren heeft de werkgroep ook nog eens meegewerkt aan cursussen, stage-begeleiding, lezingen en presentaties.

Stijgers en dalers

Zoals hierboven al aangegeven, zijn er een aantal soorten zoogdieren die het de laatste decennia goed doen of juist weg zakken. Konijn en haas zijn na een aantal slechte jaren weer goed op de weg terug. Rosse woelmuis en huisspitsmuis behoeven geen extra uitleg, Noordse woelmuis blijft zakken en ook de wezel en hermelijn worden minder en minder gezien. Het verdwijnen van rommel hoekjes en kleinschalig landschap zijn hier in ieder geval debet aan.

De echte toppers met stip zijn toch de bevers. Waren er in het begintijd van de werkgroep in de verste verte nog geen bevers te zien, nu lopen de schattingen

uit één van 20 tot 40 bevers op en rond de HW. Ook het ree is behoorlijk in aantal gegroeid. De werkgroep kan zich niet vinden in schattingen van 165 reeën, maar 80 à 90 exemplaren lopen er toch wel rond.

Passanten en enkelingen

Als laatste zijn er ook de soorten die slechts sporadisch of tot op heden maar één keer zijn langs gekomen in de Hoeksche

Waard. Zo zorgt de vos al sinds jaar en dag voor een levendige discussie over of hij nu wel of niet op het eiland voor komt. Hij komt in ieder geval wel langs, maar er is nog steeds geen overtuigend be-

wijs dat de vos ook daadwerkelijk in de Hoeksche waard leeft en zich voort plant. Tot op heden is het af en toe een rekel (jong mannetje) wat op het eiland terecht komt, maar ook even snel weer verdwijnt. Andere voorbeelden van enkelingen zijn de zwarte rat (1998) en de steenmarter (1998) beide zijn één keer

aangetroffen. De eerste is toen gelijk dood geslagen en nummer twee was verkeersslachtoffer. De boommarter is nog niet verder gekomen dan de andere kant van de Kiltunnel. Maar van al deze soorten zou het de komende jaren zo maar zo kunnen zijn dat ze zich definitief vestigen op het eiland.

De werkgroep

Ooit begonnen met maar een paar leden,

is de werkgroep in al die jaren nauwelijks gegroeid. Nog steeds telt de werkgroep 3 tot 5 actieve leden en nog een aantal aanhangers. Niet zonder trots kan gezegd worden

dat we met die enkeling toch heel veel werk verzetten. Het past dan ook om de leden van het verleden en heden daarvoor te bedanken.

Foto's: Merijn van de Hoogenhoff

BESCHERMDE VOGEL- EN DIERSOORTEN IN 'T HOOFT

Arie Pieters

De laatste weken van het historische, vroegere stoomgemaal en voormalig poldermuseum 't Hooft van Benthuisen in Puttershoek leken begin september 2013 'opnieuw' aangebroken, maar het gebouw bleek ditmaal over een bescheiden legertje van 'ge vleugelde beschermengelen' te beschikken.

In overleg met het HWL en de Vogelbescherming heeft de gemeente Binnenmaas inmiddels besloten dat de sloop weer voor onbepaalde tijd moet worden uitgesteld. In eerste instantie dacht men dat dit alleen nodig was omdat er nog vijf bewoonde huiszwaluwnesten onder de dakgoten zaten, maar nader onderzoek door o.a. Dick van Houwelingen bracht aan het licht dat er ook kerkuilen en vleermuizen in en uit het pand vlogen. Aangezien er nu dus sprake was drie

beschermde diersoorten in 't Hooft van Benthuisen had de gemeente geen andere optie meer dan na overleg met de eigenaar pas op de plaats te maken met de sloopplannen. Overigens broeden er ook al jaren verwilderde duiven en kauwtjes in 't Hooft, dus het gebouw is sowieso bijzonder populair bij vogels. Merkwaardig detail is wel dat men ondanks de aanwezigheid van nog vijf zwaluwgezinnen toch begin september had willen beginnen met de sloop. De aanwezigheid van de kerkuil of kerkuilen maakt de zaak voor de eigenaar nog een stuk gecompliceerder, want dit is een vogelsoort die op de Rode lijst staat.

Er is inmiddels al vele jaren strijd gevoerd over 't Hooft van Benthuisen. Diverse organisaties (bond Heemschut, Erfgoedkoepel H.W., Federatie Industrieel Erfgoed, Nederlandse Gemalen Stichting) en vooral de Stichting Vrienden van 't Hooft hebben gestreden voor behoud van het uit 1870 daterende gebouw. Mede door de acties voor behoud van 't

Hooft van Benthuisen is de sloop met enkele jaren vertraagd. Drie jaar geleden zag het er zelfs naar uit dat het pand behouden kon blijven, maar uiteindelijk wilde de eigenaar niet meewerken aan het behoud van het opvallende gebouw. Het

vroegere stoomgemaal was genoemd naar de initiatiefnemer en toenmalige dijkgraaf van de polder 'Het Nieuweland van Puttershoek' Otto Boudewijn 't Hooft van Benthuizen. In overleg met naburige polderbesturen en waterschappen werd in 1870 voor twee gemalen in één gebouw gekozen, die de problemen met het waterbeheer in meerdere polders tegelijk moesten oplossen. De ontwerper was de bekende civiel ingenieur J. Paul en de kosten voor de bouw bedroegen destijds ruim f109,000,=. Het bijzondere gemaal behoorde tot het nationale, waterstaatkundige erfgoed en is nog enige tijd in gebruik geweest als poldermuseum.

Verder onderzoek naar uilen en vleermuizen

Gelet op de wettelijk geregelde, beschermde status van zowel de kerkuilen, vleermui-

zen als ook de huiszwaluwen moet er dus nader onderzoek gedaan worden. De kerkuilen hebben eerder gebroed in een dit jaar afgebroken boerenschuur, die pal naast 't Hooft heeft gestaan. De kans is niet denkbeeldig dat de vogels 't Hooft van Benthuizen een logische plaatsvervanger vonden. Wat het onderzoek ook op zal leveren, het staat nu al vast dat er dit jaar weer een nieuw hoofdstuk is toegevoegd aan de inmiddels bewogen geschiedenis van het vroegere stoomgemaal. Ook de lokale politiek ging zich er in september mee bemoeien. GroenLinks wilde graag weten waarom er bij de rapportage, gemaakt in opdracht van de gemeente, blijkbaar een aantal bewoonde zwaluwnesten, kerkuilen en vleermuizen 'over het hoofd' waren gezien?

APPELSAP PRIMEUR!

Bob Wiggers

Wie kent in de Hoeksche Waard niet de Appeldijk? Officieel de Ritselaersdijk geheten.

Op deze dijk staan meer dan 80 hoogstam appelbomen van diverse oude appel rassen.

Zij worden onderhouden door vrijwilligers van HWL en jaarlijks schenkt de natuur een grote hoeveelheid heerlijke appels. Zij zijn volledig natuurzuiver, er wordt geen bespuiting gedaan.

De omwonenden van de Ritselaersdijk en ook mensen van verder weg plukken dan graag een portie appels om te eten of te verwerken tot appelmoes, maar

helaas valt toch het overgrote deel van de bomen op het gras en rot dan weg. Eigenlijk is dat doodzonde en de "bomenman" van HWL, Flip Scherbeijn, is dat al jaren een doorn in het oog. Bovendien maken die rottende appels de grond onder de bomen erg voedzaam en dat stimuleert de groei van brandnetels terwijl HWL juist streeft naar bloeiend graslanden door verschralend maaibeleid.

Vorig jaar in 2012 zocht één der bewoners van de Ritselaersdijk, Bettine Vlasman, contact met HWL om een grote plukactie in het najaar te organiseren. Flip was daar direct enthousiast over en zegde alle medewerking toe. Bettine ging opgetogen aan het werk, zij had een reclame bureau en weldra ging de PR machine aan het werk en werden op veel plaatsen stickers en flyers opgehangen.

Helaas is deze woonster plotseling overleden en, hoewel HWL ter ere van haar de plukdag toch door wilde laten gaan, moest het festijn vanwege een zeer matige oogst afgezegd worden. Toch bleef

het kriebelen en begin dit jaar legde Flip plannen voor bij het bestuur van HWL om in het najaar van 2013 de appels te gaan plukken en dan een grote sap pers in te huren om er direct puur appelsap van te maken.

Zo werd in de week van 20 tot 28 september door veel opgeroepen vrijwilligers met behulp van ladders en plukstokken boom na boom leeg geplukt. De verzamelde appels werden stuk voor stuk secuur gecontroleerd en wormstekige exemplaren of appels met een rotte plek werden apart gezet. Deze zouden worden geschonken aan een paardenboer. Alleen de gave appels mochten geperst worden.

Het plukken was een genoeglijke arbeid in kameraadschappelijke sfeer. Opvallend was ook dat wandelaars of andere passanten op de fiets erg positief rea-

geerden en blij waren dat de appels een goede bestemming kregen. Vaak kregen ze ook een portie appels mee en een passerend koetsje met paard ervoor werd ook direct voorzien van een kist aangestoken appels voor het paard. Het weer werkte ook mee en zo werd kist na kist gevuld. Ongelukken deden zich niet voor, hoewel de trap bij één plukker onder de voeten wegschoot en hij hulpeloos in de boom bleef hangen. Hij werd door de anderen als een overrijpe appel gaaf uit de boom geplukt.

Een aantal bomen vlak bij de boerderij van de familie in 't Veld zouden gespaard blijven voor de grote pluk- en persdag op 28 september, waarbij dan ook kinderen onder leiding mee mochten plukken.

Aan het eind van de week was ruim vijf ton appels geplukt en klaar voor de pers. Deze stond op 28 september op het erf van de boerderij in 't Veld met een paar kramen van HWL voor de verkoop.

Ter plaatse werden de appels gewas-

sen, geperst en gepasteuriseerd. Het sap werden in pakken van 5 liter gedaan en van etiket voorzien.

Voor een deel werden ook peren uit de Peerdegaard mee geperst voor de smaak.

Er werden 700 van die 5 liter pakken geproduceerd en ter plaatse voor een groot deel al verkocht. Van die 700 pakken waren er op 17 oktober nog ongeveer 50 over.

Een geslaagd initiatief, de kosten zijn er uit en er wordt een bescheiden winst gemaakt voor het goede werk van HWL. Wordt het een traditie? Elk jaar "appelsap primeur" bij HWL?

De pakken vliegen bij Klein Profijt en het NLC over de toonbank.

Er is nog een tweede pluk in de buurt van Strijen geweest, met nog eens 650 pakken lekker vers!

Foto's Bob Wiggers

HWL-WERKGROEPEN, ACTIEF OP FILM

Dick Bussing

Via de website hwl.nl en de sociale media is HWL niet alleen met woord en beeld actief met foto's en fotoreportages (zie knop fotoalbum), maar ook met videoreportages. Inmiddels heeft onze vrijwillige video-cineast Roel van Deursen dit jaar een 6-tal sfeervolle professionele reportages gemaakt van excursies

georganiseerd door natuur- en nationaal landschapsgidsen. U kunt ze afspelen door te klikken op YouTube, rechts boven op voorblad website. Ze laten zien hoe leuk, spannend, leerzaam de excursies kunnen zijn, die bijna wekelijks door HWL worden aangeboden.

Wist je dat alle werkgroepen van HWL een beroep kunnen doen op Roel? Dien je verzoek in via webredactie@hwl.nl en

je krijgt de mogelijkheid om een korte promotiefilm te laten maken van je werk. Promotie? Dat lijkt op reclame. Juist, dit is een heel andere manier om met burgers, boeren en buitenlui te communiceren over je werk in natuur en landschap. Doen dus! Je weet, HWL maakt er werk van om mensen te verleiden tot ontdekken, genieten, meedoen en meewerken. Jouw werkgroep ook?

Foto:
Roel van Deursen

HOE ZAT DAT NOU

Albert van Alphen

En het begon bij de Drom.

Dat was de aanhef van een artikel dat stond op een pamflet die werd uitgegeven bij de opening van het heempark te Piershil.

Hoekschewaard Alarm bestond al, maar dat was een actiegroep. Wilde je wat bereiken, dan moest je de natuur beschermen. In het westelijk deel van de Hoeksche Waard zou een ruilverkaveling worden gestart en dan zou alles op de schop gaan. Dus werd Hoeksche-waards Landschap opgericht.

Toen het eenmaal bestond, leken die zorgen min of meer overbodig te zijn. Wat dan? In de notulen van die tijd stond ook vermeld dat ze b.v. konden gaan wandelen in de natuur. Totdat iemand het idee kreeg om in navolging van wat er elders gebeurde te gaan wilgen knotten. Aldus geschiedde. Gestart werd op de Zuid Kavelsedijk. Ook hier was een grote snoei achterstand. Het leken wel bomen die er af kwamen. Het liep allemaal wat ongeor-

ganiseerd maar er was resultaat. Op zaterdagmorgen zagen en hakken en in de middag kwamen de padvindsters om de boel te verbranden. Er kwamen ook dijken in beheer. Als eersten de Middelsluis dijk W.Z en de Steegjesdijk bij Goudswaard. Gemaaid werd er met een machine die in gebruik was geweest bij het Waterschap.

Geleidelijk aan kwam er meer structuur in het geheel en konden we goed gereedschap aanschaffen. Het geld vormde geen probleem, de penningmeester was ook wethouder en die regelde dat alle gemeentes ons jaarlijks een bedrag per inwoner gaven. Er werd toen al met 3 ploegen gewerkt. We schrijven hier wel over eind zeventiger jaren.

DLG vond het jammer voor ons dat we niet in overleg hoefden en wilde ons wel helpen.

In Piershil kwam een stuk grond over. Dit werd overgedragen aan de gemeente met de opdracht aan deze dat over de inrichting overleg moet worden gepleegd met ons. Er gingen stemmen binnen de gemeente op om er een speeltuin van te maken, maar uiteindelijk besliste de gemeenteraad in ons voordeel en konden we daar een heempark laten aanleggen. De provincie betaalde de aanleg en daar de architecten afstand deden van hun honorarium konden we ook de beplanting betalen. De opening vond heel feestelijk plaats in de kerk van Piershil.

Ondertussen begonnen we met cursussen en wat ook belangrijk was, Histo-

risch Dorpsschoon kwam de gelederen versterken en droeg de gelden die ze in kas hadden aan ons over.

We groeiden uit tot een hele club met werkgroepen en moesten van de overheid onze verslaglegging op orde brengen. Verder kwam er druk vanuit “de werkers” en ook van de provincie dat er inspraak mogelijk moest zijn en zo werden we in 1983 een echte vereniging. Niet iedereen in het bestuur was daar even gelukkig mee, zodat er wat wisselingen plaatsvonden. Maar, ook achteraf gezien, is het een goede zaak geweest. We werden nu ook betrokken in de diverse ontwikkelingen in de Hoeksche Waard en zo deden we volwaardig mee als lid in de Landinrichtings- commissie Hoeksche Waard Oost. Door een goed samenspel in de commissie tussen de

natuurbescherming en de landbouw kreeg de uitbreiding van het reservaat meer gestalte. Wat resulteerde in het huidige reservaat van ruim 400 ha. en goede verbindingen naar de Binnenmaas en het Haringvliet.

Ook plan Argusvlinder is een goed voorbeeld uit die tijd.

Ongeveer in dezelfde periode werd Hoekschewaard Alarm opgenomen in H.W.Landschap. Saillant detail is nog dat er toch wat bestuursleden hun twijfel hadden over deze stap.

Wat er verder gebeurde met HWL. zit nu bij de meeste lezers min of meer in het geheugen. We moeten wel bedenken dat we nu veel zaken gewoon vinden, maar dat alles destijds geregeld moest worden met de telefoon, thuis aan de keukentafel.

Plan Argusvlinder in ochtendlicht.– foto: Jan Plaisier

REDT DE MOSSEL

Theo Schuurmans

En, plons! In mijn, te omvangrijk, voorstellingsvermogen belande mijn collega al in de sloot. Maar nee, net voor de rand wist zij zich staande te houden. “Levensgevaarlijk”, schreeuwde ik uit volle borst tegen de onophoudelijke windvlagen van de zuidwester storm. Doof voor mijn klagende woorden stortte zij de ijzige regen in ons gezicht. Met een windkracht tien was het eigenlijk ondoenlijk onze taak naar behoren te vervullen. Toch ploeterden we voort, want we hadden een missie.

Tot voor kort werden de baggerwerkzaamheden in het Oudeland van Strijen, uitsluitend uitgevoerd met behulp van de baggerpomp. Hoewel er zeker voordelen zijn verbonden aan deze manier van werken, zijn de resultaten nogal definitief. De in de sloot aanwezige flora en fauna wordt opgezogen, tot een pulp vermalen en over het land uitgespoten. Van het handmatig redden van de opgespoten fauna is natuurlijk geen sprake. Het is een relatief goedkope methode van baggeren. Hierdoor, wordt deze, zeker in tijden van grote bezuinigingen, al gauw boven andere methodes verkozen.

Mits gefaseerd toegepast kan de baggerpomp juist ook soelaas bieden. De waterkwaliteit, met name de doorzichtigheid en het zuurstof gehalte worden veel minder aangetast dan bij andere metho-

den. Hierdoor kan de sloot zich sneller herstellen. Maar juist dat faseren brengt hoge uitgaven met zich mee, dus wordt dat vaak niet gedaan. Gevolg is een heldere schone watergang maar een zware veldslag voor de aanwezige fauna.

De aquatische werkgroep van het Hoekschewaards Landschap is al enkele jaren actief op het gebied van inventarisatie van de slootfauna. Dit met o.a. als doel het kritisch beoordelen van baggerwerkzaamheden, teneinde een gezonde fauna en flora te stimuleren. Weinig waterbeheerorganen namen ons serieus tot wij in augustus 2012 een grote populatie Grote Modderkruipers (*Misgurnus fossilis*) ontdekten op één van de Staatsbosbeheer beheergebieden, “de Esscheplaat.” Mede deze vangst heeft geleid tot sterk verbeterde samenwerking tussen ons werkgroep en Staatsbosbeheer.

De Grote Modderkruiper was voor 2012 volledig verdwenen uit de Hoeksche Waard. De zomer van 2013 bracht ons wederom goed nieuws. Ook in het Oudeland van Strijen werd de Grote Modderkruiper herontdekt. Twee andere poldervissen met een beschermend status, de Bittervoorn (*Rhodeus amarus*) en de Kleine modderkruiper (*Cobitis Taenia*) waren reeds bekend uit deze natte polder. Ondanks dat het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en innovatie, een zogenaamde soortenstandaard voor deze vissen heeft opgesteld,

wordt er in de praktijk, niet door alle beheerorganen bij schoon- en baggerwerkzaamheden, naar behoren gehandeld. Vaak, is dit een kosten- en batenverhaal. Soms gebrek aan kennis van zaken. In de soortenstandaard van de Bittervoorn en de Kleine modderkruiper, die beiden algemeen voorkomen in het Oudeland, worden te volgen protocollen en adviezen voor het schonen en baggeren uitgebreid beschreven (zo ook in de soortenstandaard voor de Grote modderkruiper.)

Onze vangst van de Grote Modderkruiper bracht zeker een extra moment van be-

zinning.

Staatsbosbeheer kantoor Numansdorp besloot om de zuidelijke delen van het Oudeland “ouderwets” te laten uitbaggeren met een kraantje. Natuurlijk met als streven, de populatie Grote modderkruipers een helpende hand toe te steken. Deze methode brengt zeker ook nadelen met zich mee (vertroebeling en verlaging van de zuurstof.) Daardoor krijgen sommige soorten het alsnog zwaar in de weken die volgen op het baggermoment. Wanneer de machinist de baggerbak echter juist bedient zal veel leven gespaard blijven in eerste instantie en daar

zijn we blij mee.

De baggerwerkzaamheden dienen te worden gestart aan het gesloten einde van de watergang. Wanneer de bak met een schuddende beweging in het water wordt gebracht vluchten veel gewervelden naar het open einde van de sloot, de vrijheid tegemoet. De machinist spreidt de modder vervolgens uit op de oever, waardoor alle aquatisch leven dat met de bak meekomt in de blubber op de kant komt te liggen. Veel beesten die zwemmen worden door de golf die de bak bij het binnenhalen voor zich uitstuwt, weggespoeld, terug de sloot in. Slechts een enkele vis komt op de kant. Wel op de kant komen de minder valide organismen, zoals de weekdieren. En wie bekommert zich nou om weekdie-

ren?

Onderwaterbiologie, aquatische studies, macrobiologie - hoe je het ook wilt noemen, er zijn maar weinig mensen mee bezig. Te weinig mensen. Vissen en amfibieën krijgen naast de meer knuffelbare beesten in en rond het water misschien nog de meeste aandacht. Koude (natte) soorten als kevers, spinnen of mosselen zijn vaak onbekend. Verwonderlijk daarbij is dat Nederland een waterland is een altijd is geweest. Zeker ons doelgebied, de Hoeksche Waard, is omringd en doorkruist met water.

Op en om de Hoeksche Waard leven meer dan 500 diersoorten onder water.

Zo leeft hier ook, de Zwanenmossel (*Anodonta cygnea*). Het behoud van de Zwanenmossel en van tientallen andere lokale mollusken, is van uiterst groot belang. De Zwanenmossel heeft grote water zuiverende kwaliteiten. Gedurende een mosselleven, zuivert dit beestje tussen de 130.000 en 200.000 liter water. Een mossel kan wel 12 jaar worden en een lengte tot 20 centimeter bereiken. Dit is echter zeldzaam. De Zwanenmossel leeft in een soort van merkwaardige symbiose met de eerder genoemde beschermde Bittervoorn.

Het mannetje Bittervoorn wrijft langs de openstaande mossel, juist lang genoeg dat het weekdier zijn kleppen niet meer angstig samen sluit. De mossel raakt zo gewend aan het contact met het mannetje Bittervoorn dat het zelfs bij aanraking van de vis gewoon blijft doorademen en eten, met een openstaande schelp. Dit is het moment dat het mannetje Bittervoorn een vrouwtje langs de schelp leidt, alwaar zij haar eitjes, ongestoord met een zogenaamde legboor in de mantel van de schelp afzet. Hier groeit het eitje tot larve. Het is nog niet bekend wat de mossel aan deze samenwerking overhoudt, maar dat de mossel belangrijk is voor de Bittervoorn is buiten kijf. Verdwijnen de Zwanenmossels, dan verdwijnen de Bittervoorns.

Maar het houdt allemaal niet op bij baggeren met behulp van een kraantje. Er komt veel, heel veel blubber op de kant en die moet worden onderzocht. Een smerig klusje en het kan alleen handmatig. Afgelopen week hebben we hand in hand, als vrijwilligers en medewerkers van Staatsbosbeheer, de elementen

getrotseerd. Ook al was het niet elke dag zo guur als de inleiding van dit artikel met betrekking tot die stormachtige maandag de 28ste oktober, doet denken.

Het werk gaat nog enkele dagen door, maar deze week hebben we al 2617 Zwanenmossels van een wisse dood gered. Het grootste exemplaar dat we raapten was 18,6 cm lang en had een hoogteontrek over de top van 23,6 cm. Het beest woog 425 gram. Een ware reus van zeker 10 jaar oud. Dit terwijl de meeste mossels die we raapten onder 12cm waren, waarschijnlijk zo'n 6 jaar oud. Trek daarbij je eigen conclusies!

Er zijn volgens onze waarnemingen geen modderkruipers op het droge terecht gekomen. Slechts een handje vol kleine visjes (stekelbaarsjes, 3 Bittervoorns, jonge zeeltjes en wat kroeskarpermpjes) lagen in de modder. Meer dan 2500 mossels (en we halen de 3000 nog wel), hoeveel eitjes zouden daar al in zijn uitgebroed? Belangrijker: Hoeveel eitjes gaan daar nog in worden uitgebroed? Prima actie SBB, met een bevredigend resultaat.

Dank gaat uit naar: Dick van Houwelingen, Henk van Leenen, Meryl Schuurmans, Richard 't Jong, Ronald in 't Veld SBB, Arjan Versprille SBB, Ernest Kraus SBB en de rest van het SBB team kantoor Numansdorp.

Foto's Theo Schuurmans en Dick van Houwelingen

Met winterfoto's van Bob Wiggers wenst de redactie iedereen een mooi 2014

Excursies

Datum	Tijd	Thema / waar	Verzamelpunt
28 december (zaterdag)	14.00 - 16.00	Oliebollenwandeling - Esscheplaat	Grote parkeerplaats op Buitendijk; vanaf Sas gezien links voor- bij einde Wielweg / Schenkeldijk te Strij- en. max. 50 deelnemers inschrijven via excu- sies@hwl.nl
19 januari (zondag)	14.00 - 16.00	Wintergasten en grote gra- zers in Oeverlanden Hol- lands Diep	Parkeerplaats Oever- landen nabij lichtop- stand aan Buitendijk te Strijen-Sas
8 februari (zaterdag)	10.00 - 12.30	Dorpswandeling door Oud-Beijerland	Open Hofkerk Willem van Vlietstr. 2a, 3262 GM Oud-Beijerland
22 februari (zaterdag)	14.00 - 16.00	Dorpswandeling door historisch Heinenoord / Goidschalxoord	Streekmuseum Heinenoord
2 maart (zondag)	14.00 - 16.00	Excursie Moderne Veehou- derij & Fokkerij te Maasdam	C.J. van der Wekken Zuidijk 14-B 3299 LS Maasdam
23 maart (zondag)	10.00 - 12.00	Ganzen en trekvogels in het Oudeland van Strijen	Gemaal Overwater, Waleweg te Strijen

Kijk voor meer en de meest recente informatie op www.hwl.nl

Kosten standaardexcursie: € 2,- leden, € 3,- niet-leden, € 1,- kinderen t/m 12 jaar

Kosten speciale excursies: € 3,- leden, € 4,- niet leden, € 2,- kinderen t/m 12 jaar

Kosten veerdiensten voor eigen rekening

PRIKBORD

Veel gezochte email-adressen.

redactie@hwl.nl:

Voor inzenden van berichten, artikelen en foto's en uw vragen over het HWL-kwartaalblad Waardzegger

webredactie@hwl.nl:

Voor inzenden van *nieuwsberichten* + foto voor de website en (desgewenst) de media en de abonnees van persberichten.

voor al uw vragen over artikelen en rubrieken van de website www.hwl.nl

agenda@hwl.nl:

Voor inzenden van *aankondigingen* van activiteiten + foto voor de website, de media en de abonnees van persberichten. Let op: het oude mailadres communicatie@hwl.nl is vervallen!

ledenadministratie@hwl.nl:

Voor het opgeven van nieuwe leden, nu het zo aantrekkelijk is met het Krekenboek cadeau.

HWL ZOEKT WINKELIER(S)

Nadat Elizabeth stopte was Bob naastig op zoek naar een nieuwe, eigenlijk meerdere, winkeliers. Dankzij de vrijwilligerscursus heeft hij twee nieuwe vrijwilligers gevonden t.w.

Anneke Kienhuis en Ria Vermeulen. Zij zullen door Reina ingewerkt worden en daarna samen "de toko" gaan runnen. Omdat Reina op termijn ook gaat stoppen met haar werkzaamheden voor de winkel blijft Bob op zoek naar wat meer vrijwilligers.

Als u komende tijd veranderingen in het assortiment ziet of een andere aankleding van de winkels? Dan hebben de dames besloten dat het ook anders kan. Mocht er nog iemand zijn die graag mee wil werken aan een nog betere uitstraling dan kunt u altijd contact opnemen met

e-mail: kantoor@hw1.nl

Of bellen met

Reina Schol Tel: 0186-610362

De dames aanspreken mag natuurlijk, ook als ze met de winkel bezig zijn. Ze staan open voor nieuwe ideeën!

Foto's van Aad Bruijnzeel

Fotoproducten

Print uw mooiste momenten direct op kunstglas, kunststof, metaal of hout. De fotoproducten zijn ook buiten geschikt. Zo kunnen uw foto's binnen aan de wand maar bijvoorbeeld ook in uw tuin schitteren.

Veel toepassingen met kunststof

Duurzame en krasvaste printproducten! Producten: labels, certificaten, menukaarten, placemats, posters, point-of-sale, banners, displays, lichtboxen, wanddecoratie, bewegwijzering, enz.

Zelfhechtende materialen

Quaadraat print direct op zelfklevend vinyl met UV inkt waardoor de stickers voor binnen en buiten geschikt zijn. Ook zijn zelfhechtende materialen zonder lijm mogelijk, zoals Yupo Tako (zuignapjes principe), statisch papier en magneetfolie.

Direct printen op hout

Elk detail van het hout blijft zichtbaar! Producten: foto op hout, kaarten, winkelinrichting, kastwanden, kastdeuren, balies, tafelbladen, dienbladen, krukjes, wanddecoratie, enz.

Veelzijdig met UV printen

- Uitstekende afdrukkwaliteit
- Onbeperkt aantal materialen
- Tot 4 cm dik
- Harde & flexibele materialen
- Geschikt voor binnen en buiten
- Kleurecht door UV bestendigheid
- Vrije vormen mogelijk
- Witte inkt voor speciale effecten
- Voordelig door direct printen op het materiaal

Ja, ik wil lid worden van de vereniging Hoekschewaards Landschap

Voorletters en naam : _____

Geslacht : _____

Straatnaam en huisnr. : _____

Postcode: _____ Woonplaats: _____

Telefoon : _____

E-mailadres : _____

Ik wil graag meer informatie over de volgende werkgroep(en):

Voor betaling wacht ik op uw acceptgirokaart.

Datum: _____ Handtekening: _____

Ruimte voor adressticker
Niet over de advertentie!

ecodesign
& RecycleART
RUBBISH DESIGN
ILLY LAMP
TasArt bags &
more...
OERHOUD
VOGELHUISJES
CRADLE TO CRADLE

zonneladers
WakaWaka
power & light in one
LuminAID
Luci LED
camping
& outdoor

Gezond Schoon met
L'Arbre Vert
& **ECOVER**
ECOLABEL
schoonmaakproducten
wasmiddel
eco shampoo
& conditioner

*Ecomondo is het meest complete online verkooppunt van ecologische verzorgings- was- en schoonmaak- producten van het grootste ecomerk in Frankrijk: **l'Arbre Vert***

De webwinkel met eco, bio, fair trade en duurzame producten

ecomondo
voor een mooiere wereld

dopper.

Zelf uw bestelling afhalen in 's-Gravendeel is mogelijk | Tel. 010 - 466 69 52

www.ecomondo.nl